

Του γιοφυριού της Άρτας (ανάλυση)

Η κατασκευή του λιθόκτιστου γεφυριού της Άρτας στον ποταμό Άραχθο αποτέλεσε ένα απαιτητικό εγχείρημα για την εποχή του (17ο αιώνας μ.Χ.) και συνδέθηκε γι' αυτό το λόγο με διάφορες μυθικές παραδόσεις, όπως είναι αυτή που καταγράφεται στη συγκεκριμένη παραβολή· η θυσία, δηλαδή, της γυναίκας του πρωτομάστορα, που ενταφιάστηκε ζωντανή στα θεμέλια του γεφυριού.

*Σαράντα πέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες
γιοφύρι-ν-εθεμέλιωναν στην Άρτα το ποτάμι.
Ολημερίς το χτίζανε, το βράδυ εγκρεμιζόταν.*

Η παραβολή αρχίζει με έντονο το στοιχείο της υπερβολής, προκειμένου να τονιστεί το πόσο δύσκολη υπήρξε η προσπάθεια για την κατασκευή του γεφυριού. Σαράντα πέντε μάστορες και εξήντα μαθητευόμενοι εργάζονται σκληρά για να θεμελιώσουν το γεφύρι, αλλά κάθε τους κόπος πηγαίνει χαμένος, αφού ό,τι φτιάχνουν την ημέρα γκρεμίζεται τη νύχτα. Τόσο ο μεγάλος αριθμός των ατόμων που ασχολούνται με το χτίσιμο του γεφυριού, όσο και οι αλλεπάλληλες καταρρεύσεις του υπό θεμελίωση έργου έρχονται να αναδείξουν πως οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι σε αυτό μοιάζουν σχεδόν ανυπέρβλητες και να αιτιολογήσουν έτσι την απόγνωσή τους.

*Μοιρολογούν οι μάστοροι και κλαιν οι μαθητάδες:
«Αλίμονο στους κόπους μας, κρίμα στις δούλεψές μας,
ολημερίς να χτίζουμε, το βράδυ να γκρεμιέται!»*

Μοιρολογούν οι μάστορες του γεφυριού και κλαίνε οι μαθητευόμενοι, έχοντας απελπιστεί από το γεγονός ότι κάθε πρωί βλέπουν τη δουλειά της προηγούμενης μέρας να έχει πάει χαμένη, μιας και βρίσκουν το γεφύρι ξανά και ξανά γκρεμισμένο. Η απόγνωση των εργαζομένων αποτελεί, πάντως, αναγκαία συνθήκη προκειμένου να δικαιολογηθεί το γεγονός πως θα συναινέσουν στην απάνθρωπη ιδέα της «ανθρωποθυσίας» για την ολοκλήρωση του γεφυριού.

*Πουλάκι edιάβη κι έκατσε αντίκρυ στο ποτάμι,
δεν εκελάηδε σαν πουλί, μηδέ σα χελιδόνι,
παρά εκελάηδε κι έλεγε, ανθρωπινή λαλίτσα:
«Α δε στοιχειώσετε άνθρωπο, γιοφύρι δε στεριώνει·
και μη στοιχειώσετε ορφανό, μη ξένο, μη διαβάτη,
παρά του πρωτομάστορα την όμορφη γυναίκα,
πόρχεται αργά τ' αποταχύ και πάρωρα το γιόμα».*

Τη στιγμή που οι μάστορες του γεφυριού έχουν φτάσει σε πλήρες αδιέξοδο τη λύση έρχεται να δώσει ένας απρόσμενος αγγελιοφόρος, ένα πουλάκι, το οποίο στο πλαίσιο του παμψυχισμού των δημοτικών τραγουδιών τους μιλά με ανθρώπινη φωνή. Το θαυμαστό αυτό παραμυθιακό στοιχείο, της προσωποποίησης του πουλιού δίνεται μέσα από ένα σχήμα άρσης και θέσης. Το πουλάκι δεν κελάηδησε σαν πουλί, μήτε σα χελιδόνι, αλλά κελάηδησε με ανθρώπινη φωνή. Είναι, μάλιστα, το παραμυθιακό αυτό στοιχείο που καθιστά πιο ήπιο το περιεχόμενο των λόγων του πουλιού, καθώς η ζητούμενη ανθρωποθυσία γίνεται αντιληπτή ως κάτι που ανήκει στο χώρο των μύθων και των παραμυθιών.

Σαν από μηχανής θεός (deus ex machina) το πουλάκι αποκαλύπτει τη μόνη λύση στο πρόβλημα των ανθρώπων που προσπαθούν να χτίσουν το γεφύρι· μια λύση, ωστόσο, οδυνηρή, εφόσον προβλέπει το στοίχειωμα ενός ζωντανού ανθρώπου στα θεμέλια του γεφυριού. Προκειμένου, άλλωστε, η ανθρωποθυσία αυτή να καταστεί ακόμη πιο τραγική, το πουλάκι διευκρινίζει μ' ένα συγκλονιστικό σχήμα άρσης και θέσης, πως ο άνθρωπος που πρέπει να στοιχειώσει το γεφύρι δεν θα πρέπει να είναι μήτε κάποιος που δεν γνωρίζουν (ένας ξένος ή ένας τυχαίος διαβάτης), μήτε κάποιος που δεν έχει δική του οικογένεια και άρα η απώλειά του δεν θα γίνει τόσο έντονα αισθητή (κάποιος ορφανός), θα πρέπει, αντιθέτως, να είναι η όμορφη γυναίκα του πρωτομάστορα, που είναι αγαπητή σε όλους. Η νεαρή κοπέλα, λοιπόν, που κάθε μέρα έρχεται στο χώρο των εργασιών για να δει τον άντρα της αργά κάθε πρωί και νωρίς κάθε μεσημέρι, είναι εκείνη που θα πρέπει να πεθάνει για να διασφαλιστεί το θεμελίωμα του γεφυριού.

Στις τρεις επιλογές που δίνονται για το ποιοι δεν θα πρέπει να θυσιαστούν γίνεται αισθητή η σύνθεση ανά τρία, που είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα της δημοτικής ποίησης.

*Τ' άκουσ' ο πρωτομάστορας και του θανάτου πέφτει.
Πιάνει, μηνάει της λυγερής με το πουλί τ' αηδόνι:
Αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα,
αργά να πάει και να διαβεί της Άρτας το γιοφύρι.*

Στο άκουσμα αυτής της απαίτησης ο πρωτομάστορας πικραίνεται θανάσιμα -«του θανάτου πέφτει» στοιχείο υπερβολής για λόγους έμφασης-, καθώς αντιλαμβάνεται πως όσο κι αν τον πληγώνει, δεν μπορεί επί της ουσίας να αποφύγει το απάνθρωπο αυτό κάλεσμα να θυσιάσει την ίδια του τη γυναίκα. Κατανοεί πως αφού όλες οι μέχρι τώρα προσπάθειές τους να θεμελιώσουν το γεφύρι έχουν αποτύχει πλήρως, δεν τους απομένει άλλη επιλογή πέραν αυτής. Εφόσον, λοιπόν, γνωρίζει πως δεν μπορεί να αποτρέψει το στοίχειωμα της γυναίκας του στο γεφύρι, επιχειρεί, τουλάχιστον, να καθυστερήσει όσο γίνεται την οδυνηρή αυτή στιγμή. Στέλνει, έτσι, το μικρό αηδόνι να της ζητήσει να έρθει εκεί όσο πιο αργά μπορεί· αργά να ντυθεί, αργά να αλλάξει τα ρούχα της, αργά να πάει να τον βρει το μεσημέρι, αργά να φτάσει στο γεφύρι της Άρτας. Οι πολλαπλές επαναλήψεις του επιρρήματος αργά εκφράζουν αυτή ακριβώς τη διάθεση του πρωτομάστορα να καθυστερήσει όσο είναι εφικτό τον ερχομό της γυναίκας του και, άρα, τη στιγμή της θυσίας της.

Ο πρωτομάστορας βρίσκεται σε εξαιρετικά δύσκολη θέση, διότι από τη μία δεν θα ήθελε για κανένα λόγο να συναινέσει στο μαρτυρικό αυτό χαμό της γυναίκας του, μα από την άλλη έχει έντονη συναίσθηση της ευθύνης που του αναλογεί για την ολοκλήρωση του έργου που έχει αναλάβει. Το γεφύρι της Άρτας πρέπει να ολοκληρωθεί, έστω κι αν εκείνος θα πρέπει να πληρώσει ένα τόσο υψηλό και επώδυνο τίμημα.

*Και το πουλί παράκουσε κι αλλιώς επήγε κι είπε:
«Γοργά ντύσου, γοργά άλλαξε, γοργά να πας το γιόμα,
γοργά να πας και να διαβείς της Άρτας το γιοφύρι».*

Το πουλί που αναλαμβάνει να μεταφέρει το μήνυμα στη νεαρή κοπέλα, παρακούνει τα λόγια του πρωτομάστορα και της δίνει μια διαφορετική προτροπή, αφού την καλεί να ντυθεί και να ετοιμαστεί γρήγορα· να πάει γρήγορα το μεσημέρι και να φτάσει γρήγορα στο γεφύρι της Άρτας. Σε πλήρη αντίθεση με τη διάθεση του πρωτομάστορα να καθυστερήσει τον ερχομό της γυναίκας του, το πουλί λειτουργεί εκ νέου ως καταλύτης των εξελίξεων, αφού επισπεύδει τα γεγονότα. Με τη δική του παρέμβαση η

κοπέλα λαμβάνει το μήνυμα πως η παρουσία της στο γεφύρι επείγει, και σπεύδει, έτσι, να βρεθεί κοντά στον άντρα της.

Τα λόγια του πουλιού ενισχύουν τη δραματικότητα της παραλογής, καθώς διασφαλίζουν τη γοργή εναλλαγή των γεγονότων και περιορίζουν δραστικά το χρόνο αναμονής για την εμφάνιση της κοπέλας. Ο θάνατός της, άλλωστε, είναι προαποφασισμένος, οπότε η καθυστέρηση που επιχειρήθηκε από την πλευρά του συζύγου της ήταν ούτως ή άλλως μάταιη απέναντι στο αναπόφευκτο των γεγονότων. Ό,τι προέχει είναι το θεμελίωμα του γεφυριού, έστω κι αν για να επιτευχθεί αυτό απαιτείται το να θυσιαστεί μια νέα κι η αγαπημένη κοπέλα.

*Να τηνε κι εξανάφανεν από την άσπρη στράτα.
Την είδ' ο πρωτομάστορας, ραγίζεται η καρδιά του.
Από μακριά τους χαιρετά κι από κοντά τους λέει:
«Γεια σας, χαρά σας, μάστοροι και σεις οι μαθητάδες,
μα τι έχει ο πρωτομάστορας κι είναι βαργωμισμένος;*

Μόλις ο πρωτομάστορας αντικρίζει τη γυναίκα του να φτάνει τόσο γρήγορα, νιώθει την καρδιά του να ραγίζει -μεταφορά- αφού συνειδητοποιεί πως πλέον δεν μπορεί να κάνει τίποτε για να αποτρέψει ή να καθυστερήσει την τραγική θυσία της γυναίκας του. Ο ερχομός της που συνοδεύεται από στοιχεία νεανικής ευδιαθεσίας και κάλλους -η κοπέλα εμφανίζεται στον άσπρο «ηλιόλουστο» δρόμο και χαιρετά πρόσχαρα τους μάστορες και τους μαθητευόμενους τους- βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση με τη δυσθυμία και τη θλίψη του συζύγου της. Εκείνη καταφτάνει χαρούμενη κοντά στον αγαπημένο της, αγνοώντας πως εκείνος είναι αναγκασμένος να τη θυσιάσει για χάρη της ολοκλήρωσης του γεφυριού. Το γεμάτο τρυφερότητα ερώτημα της κοπέλας για την κακοδιαθεσία του άντρα της καθιστά εμφανή την άγνοιά της για όσα πρόκειται να συμβούν.

*– Το δαχτυλίδι τόπεσε στην πρώτη την καμάρα,
και ποιος να μπει και ποιος να βγει το δαχτυλίδι νά 'βρει;
– Μάστορα, μην πικραίνεσαι κι εγώ να πά' σ' το φέρω,
εγώ να μπω, κι εγώ να βγω, το δαχτυλίδι νά βρω».*

Με την αληθοφανή πρόφαση πως έχει πέσει το δαχτυλίδι του συζύγου της μέσα στην πρώτη καμάρα του γεφυριού και τη δήθεν δυσκολία να βρεθεί κάποιος να το αναζητήσει, οι μάστορες ξεγελούν την κοπέλα και την

ωθούν να κατέβει στο χώρο των θεμελίων. Η κοπέλα έχοντας πλήρη άγνοια για το φονικό σχέδιο που κρύβεται πίσω από το φαινομενικά αθώο αυτό συμβάν, προθυμοποιείται να κατέβει η ίδια να το βρει και να του το φέρει. Στη δική της σκέψη πρόκειται για ένα απλό θέλημα που θα χαροποιήσει το σύζυγό της και θα του χαρίσει και πάλι την καλή του διάθεση.

Ο διάλογος ανάμεσα στην νεαρή κοπέλα και τους μάστορες, όπως κι η γοργή εξέλιξη των γεγονότων ενισχύουν τη δραματικότητα του κειμένου - έντονη δράση- και διασφαλίζουν την πυκνότητα της πλοκής, που συνιστούν κύρια γνωρίσματα των παραλογών.

*Μηδέ καλά κατέβηκε, μηδέ στη μέση επήγε·
«Τράβα, καλέ μ', τον άλυσσο, τράβα την αλυσίδα,
τι όλον τον κόσμο ανάγειρα και τίποτες δεν ήβρα».
Ένας πιχάει με το μυστρί, κι άλλος με τον ασβέστη,
παίρνει κι ο πρωτομάστορας και ρίχνει μέγα λίθο.*

Πολύ σύντομα, όμως, και προτού καν φτάσει μέχρι το βάθος των θεμελίων, η κοπέλα ζητά από τον αγαπημένο της να τραβήξει πάλι πάνω την αλυσίδα, με τη βοήθεια της οποίας κατέβηκε στο εσωτερικό της καμάρας, διότι η αναζήτηση για το δαχτυλίδι μοιάζει μάταιη. Ζητά να την ανεβάσουν και πάλι πάνω, αφού όσο κι αν έφαξε δεν βλέπει πουθενά το δαχτυλίδι («όλον τον κόσμο ανάγειρα», στοιχείο υπερβολής).

Ωστόσο, εκείνη ακριβώς τη στιγμή τίθεται σε εφαρμογή το φονικό εις βάρος της σχέδιο κι αρχίζουν οι μάστορες να τη «χτίζουν» ζωντανή μέσα στα θεμέλια του γεφυριού. Ο ένας ρίχνει λάσπη με το μυστρί, ο άλλος ασβέστη, κι ο ίδιος ο πρωτομάστορας παίρνει και ρίχνει στα θεμέλια μεγάλη πέτρα, επισφραγίζοντας έτσι με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο πως η θυσία της γυναίκας του γίνεται με τη συναίνεσή του. Η κοπέλα έρχεται, λοιπόν, αντιμέτωπη όχι μόνο με το απροσδόκητο γεγονός της απάνθρωπης δολοφονίας της, αλλά και με τη συνειδητοποίηση πως την έχει προδώσει ο αγαπημένος της, που φροντίζει με τον «μέγα λίθο» να δείξει πως η φρικτή αυτή ανθρωποθυσία έχει λάβει και τη δική του έγκριση.

*«Αλίμονο στη μοίρα μας, κρίμα στο ριζικό μας!
Τρεις αδερφάδες είμαστε, κι οι τρεις κακογραμμένες,
η μια χτισε το Δούναβη, κι η άλλη τον Αφράτη,
κι εγώ η πλιο στερνότερη της Άρτας το γιοφύρι.*

Με το λογοτεχνικό εύρημα της κοινής μοίρας των τριών αδελφών που μία προς μία θυσιάστηκαν για να θεμελιωθούν μεγάλα γεφύρια στην Ευρώπη και στην Ασία αποφεύγεται η ανάγκη να δοθούν εξηγήσεις στην κοπέλα για το μαρτυρικό της τέλος. Η ίδια αντιλαμβάνεται αμέσως πως τη θυσιάζουν για να διασφαλιστεί το στέριωμα του γεφυριού· χωρίς, βέβαια, αυτή η επίγνωση να μετριάζει την αγανάκτηση και τον πόνο που αισθάνεται για ό,τι της συμβαίνει. Η τραγική ηρωίδα βρίσκει τον εαυτό της να ακολουθεί την άθλια μοίρα των αδελφών της· η μία θυσιάστηκε για να θεμελιωθεί γεφύρι στον Δούναβη, η άλλη για να χτιστεί γεφύρι στον Ευφράτη, κι η ίδια, η μικρότερη της οικογένειάς της, θυσιάζεται για να χτιστεί το γεφύρι της Άρτας.

Δεν ενοχοποιεί όμως τον άντρα της για αυτό που της συμβαίνει. Θεωρεί υπεύθυνη την μοίρα. Έτσι, στη συνείδηση του ακροατή – αναγνώστη απαλλάσσει τον πρωτομάστορα από κάθε ευθύνη.

*Ως τρέμει το καρυόφυλλο, να τρέμει το γιοφύρι,
κι ως πέφτουν τα δεντρόφυλλα, να πέφτουν οι διαβάτες.*

Η πικρία και η οργή της εκφράζεται μέσα από την κατάρα που ρίχνει στο γεφύρι που θα αποτελέσει τον τάφο της. Όπως τρέμει το φύλλο της καρυδιάς, να τρέμει το γεφύρι, κι όπως πέφτουν τα φύλλα των δέντρων, να πέφτουν κι οι διαβάτες· καθαριέται η κοπέλα και αναιρεί επί της ουσίας το προσδοκώμενο από τη θυσία της όφελος, καθώς με την κατάρα αυτή καθίσταται ουσιαστικά άχρηστο και επικίνδυνο το γεφύρι που ήλπιζαν οι μάστορες κι ο σύζυγός της να κατασκευάσουν.

Ο θυμός της κοπέλας είναι, φυσικά, εύλογος και η προσπάθειά της να καταδικάσει το γεφύρι, για το οποίο χάνει τη ζωή της, συνιστά μια αναμενόμενη αντίδραση εκδίκησης, που φανερώνει το βαθμό της οδύνης και του πόνου της.

*– Κόρη, το λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δώσε,
πόχεις μονάκριβο αδερφό, μη λάχει και περάσει».
Κι αυτή το λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δίνει.
«Αν τρέμουν τ' άγρια βουνά, να τρέμει το γιοφύρι,
κι αν πέφτουν τ' άγρια πουλιά, να πέφτουν οι διαβάτες,
τι έχω αδερφό στην ξενιτιά, μη λάχει και περάσει».*

Ωστόσο, οι μάστορες κι οι μαθητευόμενοι, θα της ζητήσουν ν' αλλάξει την κατάρα που έριξε, υπενθυμίζοντάς της πως έχει έναν μονάκριβο αδερφό, ο οποίος κινδυνεύει να πέσει θύμα της κατάρας αυτής. Υπενθύμιση που θα έχει καταλυτική επίδραση στην κοπέλα, η οποία αμέσως θα αντιστρέψει τον λόγο της, διασφαλίζοντας στο γεφύρι πλήρη σταθερότητα και ασφάλεια. Η νέα «κατάρα» της γυναίκας του πρωτομάστορα είναι υποθετικής υφής· αν τρέμουν τ' άγρια βουνά, μόνο τότε να τρέμει το γεφύρι, κι αν πέφτουν τ' άγρια πουλιά, μόνο τότε να πέφτουν οι διαβάτες. Με τον λόγο αυτό, που λειτουργεί επί της ουσίας ως ευχή, η μελλοθάνατη κοπέλα κατορθώνει να σιγουρέψει τη σταθερότητα του γεφυριού και αποφεύγει έτσι να διακινδυνεύσει τη ζωή του μοναδικού αδερφού της, εφόσον μήτε τα άγρια βουνά τρέμουν ποτέ, μήτε και τα άγρια πουλιά πέφτουν -στοιχείο του αδυνάτου.

Αξίζει να προσεχθεί πως στην προσπάθειά τους να μεταπείσουν την κοπέλα δεν κάνουν αναφορά στον σύζυγό της, ο οποίος πιθανόν να έχει χάσει την αγάπη της μετά από την θυσία, αλλά επιλέγουν να την επηρεάσουν βασιζόμενοι στη δύναμη της αδελφικής αγάπης. Η κοπέλα παρά τον πόνο και την οργή της, δεν θα έκανε ποτέ τίποτε για να θέσει σε κίνδυνο τον μονάκριβο αδερφό της, γι' αυτό και παρά το γεγονός ότι εκείνος βρίσκεται στην ξενιτιά κι ίσως δεν επιστρέψει ποτέ σ' εκείνα τα μέρη, φροντίζει να διορθώσει τον τελευταίο της λόγο, ώστε να είναι βέβαιη πως δεν θα αποτελέσει ποτέ η ίδια αφορμή για να τεθεί σε κίνδυνο η πολύτιμη ύπαρξή του.

Μορφολογία του δημοτικού τραγουδιού

Τα δημοτικά τραγούδια είναι γραμμένα σε δεκαπεντασύλλαβους στίχους, κι ακολουθούν συνήθως το ιαμβικό μέτρο (ο συνδυασμός μιας άτονης και μιας τονισμένης συλλαβής δημιουργεί το μετρικό πόδι που ονομάζεται ιαμβος).

Σαρά / ντα πέ / ντε μά / στοροι / κι εξή / ντα μα / θητά / δες

Ομοιοκαταληξία δεν υπάρχει, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις (λιανοτράγουδα). Χαρακτηριστικό τους είναι η λιτότητα των εκφραστικών μέσων. Μέσα στη μακραίωνη παράδοση διαμόρφωσαν ορισμένα τυπικά μοτίβα και κανόνες, όπως ο κανόνας της συμμετρικής αντιστοιχίας περιεχομένου και μορφής (αρχή της ισομετρίας), ώστε ο στίχος να συμπίπτει με το ολοκληρωμένο νόημα μιας φράσης («Το δαχτυλίδι τόπεσε στην πρώτη την καμάρα»).

Η γλώσσα του δημοτικού τραγουδιού διακρίνεται για τη δύναμη, την παραστατικότητα και τη ζωντάνια της, πράγμα που οφείλεται στο γεγονός ότι η ποιητική εκφραστική στηρίζεται κυρίως στην πληθωρική χρήση του ρήματος και του ουσιαστικού. Ο ποιητής του δημοτικού τραγουδιού έχει ασκηθεί στη συμπύκνωση των σημαντικών στοιχείων και την αποφυγή κάθε περιττού. Σημαντικό ρόλο παίζουν οι αντιθέσεις («Αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα / Γοργά ντύσου, γοργά άλλαξε, γοργά να πας το γιόμα»), οι άστοχες ερωτήσεις, τα άπορα (ή αμήχανα) και οι παρομοιώσεις («Ως τρέμει το καρυόφυλλο, να τρέμει το γιοφύρι, / κι ως πέφτουν τα δεντρόφυλλα, να πέφτουν οι διαβάτες.»).

Παραλογές

Οι παραλογές αποτελούν μια ιδιαίτερη κατηγορία δημοτικών τραγουδιών. Έχουν όλα τα γνωρίσματα που διακρίνουν γενικά τη δημοτική ποίηση. Παράλληλα, όμως, παρουσιάζουν και ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, με τα οποία ξεχωρίζουν από τις άλλες κατηγορίες δημοτικών τραγουδιών. Συγκεκριμένα, οι παραλογές, ως ιδιαίτερη κατηγορία δημοτικών τραγουδιών, παρουσιάζουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

α) είναι συνήθως πολύστιχα ποιήματα με αφηγηματικό και επικολυρικό χαρακτήρα. Από την άποψη αυτή, πλησιάζουν κάπως και συγγενεύουν με τα ακριτικά τραγούδια. Ορισμένες μάλιστα φορές, δεν είναι και τόσο ευδιάκριτα τα όρια μεταξύ των παραλογών και των ακριτικών τραγουδιών.

β) ως αφηγηματικά τραγούδια αναπτύσσουν ένα μύθο (=μια υπόθεση, μια ιστορία) που εξελίσσεται σταδιακά και έχει όλα τα γνωρίσματα και τα στοιχεία της αφηγηματικής ποιητικής γραφής: αρχή και δέση του μύθου, σταδιακή εξέλιξη και κορύφωση και, τέλος, λύση

γ) αντλούν το περιεχόμενό τους από αρχαίους ελληνικούς μύθους, από νεότερες παραδόσεις, από διάφορα δραματικού χαρακτήρα κοινωνικά περιστατικά, από την ιστορική μνήμη, ή έχουν υπόθεση εντελώς πλαστή

δ) παρουσιάζουν έντονα παραμυθιακά και εξωλογικά στοιχεία, δηλαδή στοιχεία που η λογική μας δεν τα δέχεται ως πραγματικά και φυσικά

ε) παρουσιάζουν το χαρακτηριστικό της αφηγηματικής πυκνότητας στην πλοκή του μύθου, με αποτέλεσμα να διακρίνονται από έναν γρήγορο και γοργό ρυθμό στην όλη ροή και εξέλιξη του μύθου

στ) διαφέρουν ριζικά από άλλα αφηγηματικά τραγούδια, γιατί η υπόθεσή τους παρουσιάζει στοιχεία έντονης δραματικότητας.

https://latistor.blogspot.com/2017/02/blog-post_14.

Κοινά στοιχεία του τραγουδιού με τις τραγωδίες:

Τραγικότητα προσώπων : Τραγικό πρόσωπο είναι αυτό που: **α)** υποφέρει χωρίς να φταίει, **β)** γίνεται θύμα σύγκρουσης με υπέρτερες δυνάμεις, όπως η Μοίρα , η εξουσία, οι Θεοί, **γ)** αντιμετωπίζει διλήμματα και η όποια επιλογή ή πράξη του οδηγεί στον όλεθρο, **δ)** περνά από την άγνοια στη γνώση και αυτό προκαλεί πόνο, **ε)** μεταπίπτει από την ευτυχία στη δυστυχία.

Τραγικότητα λυγερής: Τραγική ηρώιδα η γυναίκα του Πρωτομάστορα, γιατί:

α) Υποφέρει χωρίς να φταίει, πεθαίνει για το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου, αλλά με δόλιο τρόπο.

β) Συγκρούεται με ανώτερες δυνάμεις (Μοίρα/ συλλογικό καλό) και γίνεται άθυρμά τους(= «παιχνίδι», «πιόνι»)

γ) Περνά από την άγνοια στη γνώση (μαθαίνει ότι θα στοιχειωθεί) και αυτό της προκαλεί πόνο...

δ) Αντιμετωπίζει ένα δίλημμα (σχετικό με την κατάρα και τη ζωή του αδελφού της...)

ε) Μεταπίπτει από τη συζυγική ευτυχία στη δυστυχία και τον θάνατο.

Από μηχανής θεός : εμφανίζεται κάποιος θεός ο οποίος δίνει τη λύση, όταν η υπόθεση περιπλέκεται και οι ήρωες φτάνουν σε τραγικό αδιέξοδο)

Από μηχανής θεός στο τραγούδι είναι το πουλί, που με τον χρησμό του δίνει λύση στο αδιέξοδο του χτισίματος του γιοφυριού.

Τραγική ειρωνεία : έχουμε, όταν ο θεατής γνωρίζει την πραγματικότητα, την αλήθεια, την οποία όμως αγνοούν τα πρόσωπα της τραγωδίας.

Τραγική ειρωνεία στο τραγούδι: η λυγερή δεν γνωρίζει ότι πρόκειται να θυσιαστεί, ενώ το γνωρίζουν όλοι οι άλλοι.

Χρόνος: Δεν προσδιορίζεται στο κείμενο. Ιστορικά το χτίσιμο του γιοφυριού πραγματοποιήθηκε στις αρχές του 17 αι.

Τόπος: Άρτα, ποταμός Άραχθος

Αφήγηση: *Γραμμική* κυρίως (τα γεγονότα παρουσιάζονται με την χρονολογική τους σειρά. *Αναδρομική* (η αναφορά στις «στοιχειωμένες αδελφές» της λυγερής). *Πρόδρομη* (η αναφορά σε ένα πιθανό μελλοντικό πέρασμα της γέφυρας από τον αδελφό της λυγερής)

Αφηγητής: *Ετεροδιηγητικός* (δεν συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται) και *παντογνώστης* (γνωρίζει τα πάντα ακόμα και τις σκέψεις και τα συναισθήματα των ηρώων)

Γλώσσα: δημοτική με ιδιωματικές λέξεις (αποταχύ, πάρωρα, γιόμα...), *λιτή* (ο λόγος στηρίζεται κυρίως σε ρήματα και ουσιαστικά) , *κυριαρχεί ο παρατακτικός λόγος* (ελάχιστες δευτερεύουσες προτάσεις).

Ύφος: *απλό* (λόγω του παρατακτικού λόγου), *συγκινησιακό* (λόγω των έντονων συναισθηματικών συγκρούσεων των προσώπων), *έντονα δραματικό* (λόγω της θυσίας), *ζωηρό και παραστατικό* (λόγω του διαλόγου), *γοργό* (λόγω της γρήγορης εξέλιξης της δράσης)

Αφηγηματικοί τρόποι: *αφήγηση, διάλογος, μονόλογος* (της γυναίκας του πρωτομάστορα)

Θέμα της παραλογής

Το θέμα του ποιήματος στηρίζεται στην πανάρχαια δοξασία ότι για να στεριώσει ένα οικοδόμημα ή για να επιτύχει ένα εγχείρημα, θα πρέπει να «θυσιαστεί» ένας άνθρωπος και μάλιστα σημαντικός. Στην αρχαία ελληνική μυθολογία ή και στη νεότερη γραμματεία σχετικές θυσίες ήταν:

Η θυσία της Ιφιγένειας στην Αυλίδα για τον απόπλου του στόλου των Αχαιών εναντίον της Τροίας.

Η θυσία του Ισαάκ από τον Αβραάμ στην Παλαιά Διαθήκη.

Άλλα θεματικά κέντρα:

- 1) Η ατομική ευτυχία εναντιώνεται με το συλλογικό καλό ή το καλό του κοινωνικού συνόλου.
- 2) Η δύναμη της Μοίρας / του πεπρωμένου
- 3) Η δύναμη της «κατάρας»
- 4) Η αντίσταση της «φύσης» στις ανθρώπινες παρεμβάσεις
- 5) Η συζυγική αγάπη
- 6) Η δύναμη της αδελφικής αγάπης

Τυπικά μοτίβα- μαγικά στοιχεία των δημοτικών τραγουδιών

1. Το μοτίβο του ομιλούντος πουλιού
2. Το μοτίβο της κατάρας (συντελεί στη δραματική ένταση της υπόθεσης και στο κλείσιμο της υπόθεσης).

Σχήματα λόγου (ενδεικτικά)

εικόνες
υπερβολή (1, 14)
προσωποποίηση (7,8,9)
άρση- θέση (8-9, 11-12)
μεταφορά (22)
επαναλήψεις (16-17, 19-20)
ασύνδετο (11-12, 19-20)
νόμος τριών (7-8-9, 33-34, 37-38)
Χρήση του τρία και πολλαπλάσια
Τραγική ειρωνεία(24-25)

Ακούστε την πολύ ωραία ερμηνεία του τραγουδιού από την Μαρία Σουλτάτου στο Μέγαρο μουσικής Αθηνών (14-3-2009)

https://www.youtube.com/watch?v=TwjeiFNm_l4